

Załącznik nr 7 do Zarządzenia
Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB
Nr 9/22 z dnia 21 stycznia 2022 r.

PROGRAM
OCHRONY ZASOBÓW GENETYCZNYCH
OWIEC RASY CORRIEDALE
(KORIDEL)

2022

Program ochrony zasobów genetycznych owiec rasy corriedale (koridel)

1. Słownik pojęć

- a. Program ochrony – Program ochrony zasobów genetycznych owiec rasy corriedale,
- b. Program hodowlany – Program hodowlany owiec rasy corriedale,
- c. Instytut – Instytut Zootechniki - Państwowy Instytut Badawczy, podmiot realizujący i koordynujący zadania w zakresie ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich, na mocy art. 34 ust. 3 *ustawy o organizacji hodowli i rozrodzie zwierząt gospodarskich* (Dz. U. z 2021, poz. 36),
- d. Związek – Polski Związek Owczarski/Regionalny Związek Hodowców Owiec i Kóz – podmiot prowadzący księgi hodowlane oraz ocenę wartości użytkowej owiec rasy corriedale
- e. Grupa Robocza – Grupa Robocza ds. ochrony zasobów genetycznych owiec i kóz powołana zarządzeniem Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB.

2. Historia

Owce corriedale (koridel) zostały wytworzone w Polsce w latach pięćdziesiątych ubiegłego stulecia. Wzorcem wyjściowym były, zgodnie z panującym wówczas trendem w owczarstwie polskim, owce o kombinowanym kierunku użytkowania: wełnisto-mięsnym, hodowane na farmie Corriedale w Nowej Zelandii. Materiałem wyjściowym były maciorki merynosa polskiego wywodzące się z bardziej wełnistych stad, które kryto trykami rasy lincoln, sprowadzonymi (wraz z maciorkami) w tym czasie do Polski. Stosowano również kojarzenia odwrotne, tzn. maciorki rasy lincoln były kojarzone z trykami rasy merynos polski. W pierwszej fazie kojarzeń uzyskiwano nawet osobniki o 25% udziale krwi rasy Lincoln w genotypie, jednak ze względu na zachowywanie przez mieszańce zbyt wielu cech słabego umięśnienia, zrezygnowano z wyprowadzenia linii tego typu. Generalnie, hodowane współcześnie owce typu corriedale (koridel) zawierają w genotypie około 50% rasy lincoln i w znaczeniu użytkowości wełnisto-mięsnej zachowują wzorzec nowozelandzki.

W pierwszej fazie prac twórczych owce tego typu nazywano: anglomerynos w typie lincolna. Jednak, po sprowadzeniu w roku 1979 oryginalnego tryka typu corriedale z Nowej Zelandii i wprowadzeniu jego założeń genetycznych do naszych stad, nazwa została zmieniona na obowiązującą do dnia dzisiejszego: rasa corriedale. Obecnie używamy nazwy spolszczonej – koridel. Za twórców i hodowców tej rasy należy uznać następujące osobistości środowiska owczarskiego: prof. dr. hab. Adama Skoczylasa, prof. dr. hab. Stanisława Jankowskiego i dr. inż. Olgierda Staniszkisa. Prace twórcze przebiegały w kierunku wytworzenia owcy wełnisto-

mięsnej, charakteryzującej się wełną jednolitą, średnio-grubą, w sortymencie BC i przystosowanej do warunków gleb kompleksu raczej pszenno-buraczanego.

W związku z tym, że populacja owiec rasy koridel była w latach 80. XX wieku w Polsce stosunkowo niewielka, obawiano się niekontrolowanego wzrostu inbredu. Z tego też względu zdecydowano się na użycie do stanowienia tryków innych odmian polskich owiec nizinnych.

Ustalono, że po tym zabiegu hodowlanym, populacja tych owiec powinna dążyć do osiągnięcia w genotypie owiec matek co najmniej 87%, a tryków 93% udziału czystego *corriedale*'a. Konsolidację rasy zakończono w 2006 rok.

3. Uzasadnienie konieczności ochrony

Współcześnie utrzymywane owce rasy *corriedale* charakteryzują się średnim poziomem cech rozrodu, około 130% wskaźnika plenności, wydajnością wełny w wysokości około 5,0 kg od matki i około 8,0 kg od tryka, przy doskonałym dostosowaniu do warunków kompleksu glebowego pszenno-buraczanego.

Owce *corriedale* (koridel) wywarły ogromny wpływ na poziom cech użytkowości tego gatunku w tzw. łódzkim okręgu hodowlanym oraz w rejonie Wielkopolski i Pomorza Zachodniego, co wiązano bezpośrednio z silnie rozwiniętym w Polsce przemysłem włókienniczym. Tryki tej rasy zostały użyte do doskonalenia poziomu użytkowości nowego typu owcy łowickiej (kiedyś w rejonie łódzkim istniała taka odmiana owiec nizinnych) oraz owcy żelaźnieńskiej. Wpływ owcy typu *corriedale* na pogłowie wielu odmian polskich owiec nizinnych był więc znaczny, w szczególności w rejonie dzisiejszych województw: łódzkiego, mazowieckiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego. Owce te charakteryzują się unikalnym charakterem wełny, który manifestuje się największą wydajnością wełny z ras krajowych, produkując wełnę z klasycznym lustrzanym połyskiem będącym efektem oryginalnego ułożenia naskórka włókna włosowego.

Zwierzęta tej rasy wytworzone zostały na terenie dzisiejszych województw łódzkiego, mazowieckiego, wielkopolskiego i zachodniopomorskiego.

Ochrona zasobów genetycznych zwierząt *in situ* polega na ochronie zagrożonych gatunków i ras zwierząt w ich naturalnych warunkach bytowania. Wiele ras owiec nierozzerwalnie złączona jest z obszarami ich powstawania i często wielowiekowej egzystencji. Dlatego też wraz z ochroną zwierząt należy zadbać o to aby populacje chronione występowały na terenach swojego naturalnego występowania.

Program ochrony zasobów genetycznych owiec rasy koridel realizowany jest od roku 2000.

4. Potwierdzenie statusu zagrożenia wyginięciem

a. Określenie wielkości populacji w Programie

Rok	Liczba stad	Liczba macierek
2005	3	192
2015	24	1543
2020	26	1904

b. Liczba samic wpisanych do ksiąg hodowlanych

Rok	Liczba stad	Liczba macierek
2005	8	420
2015	31	2036
2020	28	2306

Populacja owiec rasy koridel w pierwszych latach XXI wieku szacowana była na ok. 400 owiec matek. Obecnie programem ochrony zasobów genetycznych objętych jest 1904 macierek (2020 r.).

W wyniku prowadzonych obserwacji i badań oraz przyjętych światowych rozwiązań, a także w oparciu o dane z realizacji programów ochrony zasobów genetycznych poszczególnych populacji w Instytucie opracowano model szacowania statusu zagrożenia ras rodzimych, dostosowany do warunków polskich.

Aktualny status zagrożenia dla rasy = 1,8 wraz z opisem metody szacowania tego statusu znajduje się na stronie internetowej Instytutu pod adresem: <http://www.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/status-zagrozenia-ras>

Na podstawie liczby samic wpisanych do ksiąg oraz wartości wskaźnika statusu zagrożenia w rasie koridel stwierdzono, że obecnie rasa ta wymaga dalszej ochrony.

5. Cel programu

Podstawowym celem programu jest:

- a) zwiększanie liczebności populacji owiec tej rasy objętych programem,
- b) stabilizacja i zachowanie wzorca rasowego poprzez wybór do programu owiec, których przodkowie od 2 pokoleń należą do tej samej rasy,
- c) zachowanie najcenniejszych cech rasowych, takich jak:
  - wełna (charakter),

- dostosowanie do warunków pszenno-buraczanego kompleksu glebowego (czyli gleb zasadowych) na terenach bogatych w użytki zielone, jak również na terenach nie użytkowanych rolniczo,
  - wytrzymałość na trudne warunki środowiskowe,
  - dobre cechy pastwiskowe,
  - cechy funkcjonalne produktów
- d) utrzymanie istniejącej zmienności genetycznej.

Prace hodowlane prowadzone są w kierunku zachowania plenności i cech użytkowości mięsnej przy dotychczasowym poziomie cech użytkowości wełnistej, umożliwiającym utrzymanie zarówno w systemie ekstensywnym jak i półintensywnym.

6. Wzorzec populacji

Cechy pogłowa:

- a) wrażenie ogólne – owca duża, dobrze owełniona, o głębokim tułowiu wspartym na stosunkowo krótkich i szeroko rozstawionych nogach, średnio wysoka, bezroga, w typie mięsno-wełnistym;
- b) średnia plenność – 130%, użytkowość rozplodowa - 110-150%;
- c) dojrzewanie płciowe – średnio wczesne, maciorki mogą być kryte po raz pierwszy w wieku 14 -18 miesięcy.

Cechy osobnicze:

- a) pokrój - głowa o średniej długości i szerokości, owełniona, o jedwabistej sierści; szyja krótka; tułów długi, głęboki i dość szeroki, dobrze związany za łopatkami, klatka piersiowa głęboka, zad zaokrąglony; kończyny krótkie o mocnym kośćcu, dobrze spionowane, szeroko rozstawione; umięśnienie prawidłowe; okrywa wełnista zamknięta;
- b) umaszczenie - białe;
- c) masa ciała - dorosłe tryki 100-130 kg, maciorki 65-90 kg;
- d) wełna – krzyżówkowa, średnio gruba i gruba, sortymentu BC-C, o śladowych zawartościach włosów rdzenistych i przyjemnym chwycie oraz lustrzanym połysku. Pole obrostu obejmuje całe ciało: na głowie do linii oczu, a na kończynach do raciczek. Okrywa wełnista dość gęsta, boki i brzuch dobrze obrośnięte, wyrównanie dobre. Wysadność wełny w odroście rocznym ponad 10 cm, roczna wydajność strzyżna tryków 8,5 – 10,0 kg, maciorek 5,0 – 6 kg.

Użytkowość: rasa o dobrej mleczności i plenności, dobrej zdrowotności.

7. Zakres i metody służące realizacji Programu ochrony:

7.1 Metody hodowlane

Podstawowym celem Programu ochrony zasobów genetycznych owiec rasy corriedale jest utrzymanie zmienności genetycznej i stabilizacja cech fenotypowych oraz funkcjonalnych. Prace hodowlane w populacji zachowawczej są prowadzone w oparciu o ocenę eksterieru i wartości użytkowej.

7.1.1. Ocena wartości użytkowej

Ocena wartości użytkowej obejmuje ocenę użytkowości rozplodowej na podstawie raportów z wykotów uwzględniających plenność, płodność, odchów jagniąt, użytkowość rozplodową i mięsnej, która obejmuje: tempo wzrostu jagniąt, a także użytkowość wełnistą, plenność i zdolności mateczne macierek.

Prowadzone są obserwacje:

- masy ciała w wieku 2 dni,
- masy ciała w wieku 56 dni,
- masy ciała macierek i tryczków przy licencji,
- masy ciała owiec przed każdą stanówką,
- plenności życiowej maciorki,
- masy miotu w wieku 56 dni,
- typu wełny charakterystycznego dla rasy.

7.1.2 Metody doboru zwierząt do kojarzeń i zasady ich prowadzenia

Obowiązkiem regionalnych związków jest prowadzenie racjonalnej gospodarki trykami celem zachowania jak najniższej wartości wskaźnika inbredu. Możliwe jest wykorzystane zasady rotacji tryków. Prowadzony indywidualny dobór par do kojarzeń na podstawie analizy spokrewnienia przyczyni się również do ograniczenia inbredu.

Wybór tryków do dalszej selekcji dokonywany jest tylko spośród sztuk urodzonych w miotach >1 .

8. Zasady wyboru i kwalifikacji zwierząt do Programu ochrony

Typowanie owiec w kolejnych latach do udziału w Programie ochrony będzie dokonywane przez Związek.

Kwalifikacji owiec matek dokonuje Koordynator Programu ochrony z ramienia Instytutu zgodnie z obowiązującą Procedurą.

Programem ochrony będą mogły być objęte owce matki hodowli krajowej poddane ocenie wartości użytkowej zgodnie z obowiązującymi przepisami, które:

- są wpisane do księgi hodowlanej dla rasy,
- charakteryzują się cechami fenotypowymi zgodnymi ze wzorcem określonym w Programie ochrony.

W momencie umożliwienia płatności do samców w nowym Planie Strategicznym na lata 2023-2027 Programem ochrony będą mogły być objęte również tryki hodowli krajowej poddane ocenie wartości użytkowej zgodnie z obowiązującymi przepisami, które:

- są wpisane do księgi hodowlanej dla rasy,
- charakteryzują się cechami fenotypowymi zgodnymi ze wzorcem określonym w programie ochrony.

Maksymalna liczba macierek przypadająca na tryka powinna wynosić 30.

9. Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego i sposób wykorzystania tego materiału

Zakres kriokonserwacji materiału biologicznego ustalony zostanie po uruchomieniu na terenie kraju stacji pobierania nasienia dla małych przeżuwaczy. Celowym jest tworzenie kolekcji zarodków oraz nasienia i ich przechowywanie w stanie głębokiego zamrożenia w ciekłym azocie w Krajowym Banku Materiałów Biologicznych (KBMB) w Balicach. Gromadzenie i wykorzystywanie materiału biologicznego odbywać się będzie pod nadzorem Grupy Roboczej ds. ochrony zasobów genetycznych owiec i kóz oraz zgodnie z Procedurami obowiązującymi w Instytucie w tym zakresie.

10. Zasady organizacji i realizacji Programu ochrony

- a. Program ochrony zasobów genetycznych owiec rasy koridel realizowany będzie przez:
- hodowcę – właściciela stada owiec,
  - Polski Związek Owczarski oraz Regionalne Związki Hodowców Owiec i Kóz prowadzące księgę hodowlaną oraz ocenę wartości użytkowej owiec,
  - Instytut Zootechniki - Państwowy Instytut Badawczy realizujący i koordynujący zadania z zakresu ochrony zasobów genetycznych zwierząt gospodarskich.

Zasady współpracy pomiędzy Związkiem, a Instytutem określa zawarte Porozumienie. Uczestnictwo hodowcy w programie jest dobrowolne. Zasady przystąpienia do Programu i uczestnictwa w nim określa Procedura (<http://owce.bioroznorodnosc.izoo.krakow.pl/dokumenty>).

b. W celu wspomaganie realizacji Programu niezbędne jest podjęcie dodatkowych działań takich jak:

- propagowanie wiedzy nt. rasy na wystawach hodowlanych, w specjalistycznych, masowych środkach przekazu, podczas sympozjów, szkoleń i konferencji naukowych itp.,
- promowanie i marketing produktów pochodzących od tej rasy, wytwarzanych w warunkach naturalnych,
- wykorzystanie populacji w ochronie środowiska, np. poprzez zorganizowanie wypasów na terenach odłogowanych, wymaga podjęcia działań w zakresie informacji i promocji oraz zagwarantowania funduszu na pomoc w prowadzeniu tych wypasów,
- zaleca się prowadzenie pomiarów zoometrycznych w jak największej grupie owiec w ustalonych odstępach czasu (np. co 10 lat); uzyskane wyniki będą służyć do dokładnego opisu pokroju i ewentualnych jego zmian w czasie.

Od 2021 roku Instytut wprowadził system certyfikacji gospodarstw „Rasa Rodzima”, który przyznawany jest, po spełnieniu określonych warunków, hodowcom, hodowco-przetwórcom oraz produktom pochodzącym od ras rodzimych (<http://ksb.izoo.krakow.pl>).

c. Program ochrony zasobów genetycznych owiec rasy koridel powinien być realizowany na terenach jej naturalnego występowania, głównie w pasie Polski centralnej, północno-wschodniej, w oparciu o tradycyjne systemy utrzymania, z wykorzystaniem trwałych użytków zielonych i przestrzeganiem norm dobrostanu.

11. Nadzór nad realizacją oraz ocena efektywności działania Programu ochrony

Nadzór merytoryczny nad realizacją Programu ochrony zasobów genetycznych owiec rasy koridel sprawuje Instytut. Grupa Robocza, działająca przy Instytucie dokonuje oceny efektywności działania Programu poprzez analizę przebiegu realizacji jego celów. Analiza ta jest wykonywana na podstawie danych przekazanych przez Związek oraz Koordynatora Programu ochrony. Grupa opiniuje również sprawy wątpliwe oraz może wnioskować o zmiany w programach ochrony.

Piśmiennictwo z uwzględnieniem poprzednich programów ochrony

IZ PIB. (2005). Program ochrony zasobów genetycznych owiec, s.92. Wyd. własne IZ PIB, Balice ISBN 83-60127-30-1.

Niżnikowski R., Janikowski W. (1988). Jakość mięsa jagniąt tryczków typu corriedale w porównaniu do ich mieszańców F1 po trykach ras plennych. Zesz. Probl. Post. Nauk Rol., 352, 137-142.

Skoczylas A., Jankowski S. (1968). Wstępne doniesienie o poziomie użytkowości wełnistej odmiany owiec typu Corriedala krajowego. Zesz. Probl. Post. Nauk Rol. 81, 285-292.

PZO. Program hodowlany owiec rasy corriedale.

Autorzy programu ochrony

dr hab. Aldona Kawęcka, prof. IZ, dr inż. Jacek Sikora

Program został opracowany we współpracy ze Związkiem.

Program został pozytywnie zaopiniowany przez Grupę Roboczą ds. ochrony zasobów genetycznych, uzyskał pozytywną opinię Przewodniczącej Zespołu Koordynacyjnego oraz został zaakceptowany przez Dyrektora Instytutu Zootechniki PIB .

Wprowadzono Zarządzeniem

Dyrektora Instytutu Zootechniki

- Państwowego Instytutu Badawczego

Nr 9/22 z dnia 21 stycznia 2022 r.

DYREKTOR
Dr Krzysztof Duda

